

RAŠYTOJAI RAŠYTOJAMS: KNYGOS SU DEDIKACINIAIS ĮRAŠAIS LIETUVOS MOKSLŲ AKADEMIJOS VRUBLEVSKIŲ BIBLIOTEKOS FONDUOSE

Daiva Narbutienė | Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka
 Žygimantų g. 1, LT-01102 Vilnius, Lietuva
 El. paštas: narbutiene@mab.lt

Viena iš galimybių rekonstruojant buvusias asmenines bibliotekas – autorių dedikaciniai įrašai. Rašytojai savo bibliotekose turėjo knygų su kolegų autografais – paskyrimo įrašais, liudijančiais knygos nuosavybę. Šiame straipsnyje siekiama išnagrinėti lietuvių rašytojų asmeninėms bibliotekoms priklausiusių knygų dedikacinius autorių – grožinės literatūros kūrėjų – įrašus, leidžiančius bent iš dalies rekonstruoti buvusių savininkų knygų rinkinius. Pagrindinis tyrimo šaltinis – Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Retų spaudinių skyriuje saugomų knygų su autografais kartoteka, kuria remiantis de visu peržiūrėtos knygos su dedikaciniais įrašais. Šis būdas leidžia atskleisti tik dalį knygų, kadaise priklausiusių aptariamiems rašytojams. Analizei pasirinkti trys atvejai – trims rašytojams autorių pasirašytos knygos. Tai poeto, prozininko, vertėjo, vaikų literatūros rašytojo Mato Grigonio (1889–1971), poeto Vlado Gurnevičiaus-Ramaškonio (1923–2002) ir išeivijos rašytojo Anatolijaus Kairio (1914–2008) asmeninių bibliotekų knygos. Jos į LMA Vrublevskių bibliotekos Retų spaudinių skyriaus fondus pateko kaip dovanos – sykiu su archyviniais buvusių knygų savininkų palikimu.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: *asmeninės bibliotekos, rašytojai, dedikaciniai įrašai, autografai.*

Temos formuluotę padiktavo noras išsiaiškinti Lietuvos rašytojų asmeninėms bibliotekoms priklausiusias knygas, dabar saugomas Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje (toliau – LMAVB). Ši atminties institucija, turinti šimtmečio gyvavimo tradicijas, yra sukaupusi kone 4 milijonus vienetų siekiantį knygų fondą. Problemišką asmeninių bibliotekų paveldo tvarkymą ir saugojimą Vrublevskių bibliotekoje yra aptarusios Daiva Liudavičienė ir Ana Venclovienė¹. Ši publikacija, kurios autorės – LMAVB Komplektavimo skyriaus darbuotojos, laikytina vienintele, susijusia su čia aptariama tema, mat iš dalies sutampa tyrimų objektas – asmeninių kolekcijų (bibliotekų) komplektavimas ir tvarkymas Lietuvos

mokslių akademijos Vrublevskių bibliotekoje². Publikacijos autorės atkreipė dėmesį į tai, kad dar bibliotekos fundatorius Tadas Vrublevskis (1858–1925) įvairiais būdais kaupė žymių Lietuvos kultūros veikėjų bibliotekas, tad asmeninių kolekcijų komplektavimas Vrublevskių bibliotekoje turįs tradiciją nuo pat bibliotekos formavimosi pradžios. Pristačiusios bibliotekoje saugomas asmenines kolekcijas, jų gavimo būdų ir tvarkymo įvairovę, autorės išsamiau apžvelgė trijų vertingiausių pastaraisiais metais gautų kolekcijų turinį, jų prieigos būdus. Atkreiptas dėmesys, kad tarp šių trijų kolekcijų yra viena, priklausiusi rašytojui ir poetui Justinui Marcinkevičiui (1930–2011), tačiau ji, Komplektavimo skyriaus darbuotojų aprašyta bibliotekos savininko šeimos bute, į LMAVB fondus nepateko, o buvo perduota Prienų Justino Marcinkevičiaus viešajai bibliotekai. Taip kompromisiškai buvo išspręstas J. Marcinkevičiaus asmeninės bibliotekos likimo klausimas. Pabrėžtina, kad Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje kol kas nėra suformuotos aiškios nuostatos, kaip turėtų būti saugomi bibliotekai padovanoti asmeniniai knygų rinkiniai – kiekvienu atskiru atveju yra sprendžiama, kaip sutvarkyti ir saugoti tokias dovanas.

Šio straipsnio tikslas – atkreipti dėmesį į dar vieną asmeninių bibliotekų (kolekcijų) formavimo kalbamos atminties institucijos fonduose aspektą – dedikacinius knygų kūrėjų įrašus egzemplioriuose, priklausiusiuose Lietuvos rašytojams. Būtų galima tyrinėti ir kitiems žinomiems kultūros bei mokslo veikėjams autorių dedikuotus įrašus, tačiau apsiribojame rašytojais, nes pasirinktos temos formuluotė syja būtent su Lietuvos rašytojų bibliotekų likimais. Į kitose atminties institucijose asmeninių kolekcijų tvarkymo niuansus šiame straipsnyje, išskyrus vieną kitą išimtį, nebus gilinamasi.

Pastaruju metu LMAVB stengiamasi asmeninių bibliotekų knygų kolekcijas, kad ir išskaidytas, atskleisti elektroniniame LMAVB kataloge išskirtoje rubrikoje „Rinkiniai ir kolekcijos“. Šiuo metu čia randame paminėtą 21 asmenų ar kolektyvų dovanotą knygų rinkinį³. Iš šio sąrašo matyti, kad LMA Vrublevskių bibliotekoje kol kas nėra nė vienos Lietuvos rašytojo asmeninės kolekcijos tikrąja šio termino prasme, išskyrus galbūt vieną atvejį – bendruosiuose bibliotekos fonduose saugomą išeivijos rašytojos Alės Rūtos (1915–2011) asmeninės bibliotekos dalį (11 knygų). Šios knygos veikiausiai gautos sykiu su rašytojos archyvu, 1998 m. įsteigus atskirą rankraščių fondą F354, kuris vėliau dar ne kartą buvo pildomas⁴. Pačios

1 LIUDAVIČIENĖ, Daiva; VENCLOVIENĖ, Ana. Asmeninių bibliotekų paveldas Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje. *Knygotyra*, 2012, t. 58, p. 259–267.

2 Apie atskiras LMAVB saugomas asmenines kolekcijas publikacijų yra ir daugiau, tačiau mūsų nagrinėjamai temai atskleisti jos nelabai padėtų, nes

aptariamais kitokie aspektai.

3 Rinkiniai ir kolekcijos. Iš *Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka* [interaktyvus] [žiūrėta 2015 m. birželio 4 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.mab.lt/lt/fondai/kolekcijos>>.

4 LABANAUSKIENĖ, Danutė. Kas į knygas nesudėta. *Tėviškės žiburiai*, 2006, nr. 42, p. 8.

rašytojos dar 1990 m. anuometinei Lietuvos mokslų akademijos Centrinei bibliotekai dovanotos 6 autorinės knygos su dedikaciniais įrašais saugomos Retų spaudinių skyriuje.

Pagal senas tradicijas turinčio šio skyriaus Komplektavimo instrukciją, be kitų dokumentų, skyriuje taip pat komplektuojami, apskaitomi, tvarkomi ir saugomi leidiniai su žymių žmonių autografais. Kas yra tie „žymūs žmonės“, palikta spręsti už komplektavimą atsakingiems skyriaus darbuotojams. Deja, tai nėra lengvai išsprendžiama problema, nes knygų su autografais taip pat saugoma ir kitų bibliotekos padalinių saugyklose, o juos visus perduoti specialiam saugojimui fiziškai neįmanoma. Todėl autografuotų egzempliorių sutelkimas viename bibliotekos fonde tampa komplikuoatas. Kita vertus, ar yra būtina visus autografais pažymėtus spaudinius komplektuoti specialaus saugojimo, tai yra Retų spaudinių skyriaus, fonduose? Veikiausiai – ne. Ypač, jei šie saugomi dokumentai yra neseni, šiuolaikiniai, tai yra neįpaveldinti, neturintys kultūros (spaudos) paveldo statuso, liudijančio jų išskirtinumą, o todėl – ir būtinybę saugoti specialiajame skyriuje⁵.

Iš Rankraščių skyriuje gautų mokslo, kultūros veikėjų archyvinių dokumentų rinkinių išskiriami spaudiniai, kurie perduodami į kitų padalinių saugyklas. Tokiu atveju leidiniai su autografais paprastai patenka į Retų spaudinių skyrių. Ar tokia praktika teisinga? Vėlgį tai priklauso ne tik nuo bibliotekos vidaus tvarkos taisyklių, bet ir kitų aplinkybių – struktūros, patalpų ir pan. Štai, pavyzdžiui, Baltarusijos nacionalinės mokslų akademijos Centrinės mokslinės Jakubo Kolaso bibliotekos Retų knygų ir rankraščių skyriuje (sic! skyrius – bendras) knygų su autografais, gautų sykiu su asmeniniais archyvais, saugojimo klausimai sprendžiami nevienareikšmiškai: dalis jų saugoma neatskyrus nuo rankraštinio asmens archyvo, dalis – atskirame to paties skyriaus knygų fonde⁶. Nors atrodytų, kai yra vienas bendras rankraščių ir retų spaudinių skyrius, tokių problemų neturėtų kilti: paranku būtų viską saugoti viename fonde.

Leidinių iš asmeninių rašytojų knygų rinkinių LMA Vrublevskių bibliotekos fonduose esama ir daugiau, tačiau jie neišskirti į atskiras kolekcijas. Tokių knygų identifikavimą įmanu atlikti pasitelkus Retų spaudinių skyriaus pagalbinę autografų ir savininkų kartoteką. Kelis dešimtmečius šiame skyriuje tvarkyta kartoteka ir leidžia mums nustatyti tuos knygų egzempliorius, kurie autoriaus dovanoti (dedikuoti) kolegoms rašytojams. Tad vienas iš pagrindinių šaltinių, leidžiančių identifikuoti didesnius ar mažesnius paskirų asmenų knygų telkinius, ir būtų Retų spaudinių skyriuje saugomų knygų su autografais kartoteka⁷. Ją sudaro per 800 kortelių: per 500 iš jų fiksuoja autografus, apie 300 – asmenis, kuriems tie autografai skirti, tai yra – buvusius knygų savininkus. Tad, peržiūrėjus *de visu* skyriaus fonduose saugomas knygas su dedikaciniais rašytojų įrašais, galima bent iš dalies rekon-

truoti kai kuriuos asmeninius knygų rinkinius, įvairiais keliais ir įvairiu laiku patekusius į LMAVB. Daugiausia tarp tokių savininkų yra mokslininkų ir lietuvių kultūros veikėjų: Marija Alseikaitė-Gimbutienė, Valerija Čepulytė, Kazys Ėringis, Jurgis Gimbutas ir kt. Šiame straipsnyje aptarsime tik rašytojų asmeninėms bibliotekoms priklausiusių knygų dedikacinius autorių – grožinės literatūros kūrėjų – įrašus.

Analizei pasirinkti trys atvejai – trims rašytojams autorių pasirašytos knygos. Tokį pasirinkimą lėmė kiekybinis aspektas, leidžiantis bent preliminariai apibūdinti rašytojų bibliotekų komplektavimo ypatybes. Tarp pavienių knygų savininkų-rašytojų, kuriems grožinės literatūros kūrėjai yra paskyrę autografuotus įrašus, paminėtini Vincas Krėvė-Mickevičius (Juozo Keliuočio autografas), Eugenijus Matuzevičius (Alfonso Aloyzo Barono dedikacinis įrašas). Iš karto reikia pripažinti, kad šis būdas leidžia atskleisti tik dalį knygų, kadaise priklausiusių minėsimiems rašytojams. Apie jų bibliotekų turinius ir likimus dėl pernelyg menkos tyrimų būklės, dėl duomenų stokos čia nebus kalbama. O į LMA Vrublevskių bibliotekos fondus visos jos pateko kaip dovanos sykiu su archyviniais buvusių knygų savininkų palikimu.

Vienas iš tokių atvejų – LMAVB Retų spaudinių skyriuje saugomos vaikų literatūros rašytojo Mato Grigonio (1889–1971) knygos, pasirašytos jo kolegų. Poetas, prozininkas, vertėjas Matas Grigonis⁸ gimė 1889 m. spalio 3 d. Miškiniuose (Rokiškio r.). Mokėsi Mintaujoje ir Vilniuje. Nuo 1907 m. mokytojavo daugiausia Panevėžyje, Pirmojo pasaulinio karo metais – Kinešmoje, Voroneže ir Jaroslavyje, direktoriavo Rozalimo ir Anykščių mokyklose. Į Anykščius iš Rozalimo su šeima atvyko 1929 m. rugpjūčio 30 d. Savo atsiminimuose M. Grigonis rašo: „Anykščiai – tai gražūs, tačiau negraži jų vidurinė mokykla, kuri telpa dviejuose namuose, kuriuos vieną nuo kito skiria stačiatikių cerkvė.“⁹ O miesto inteligentiją apibūdina taip: „Tarp Anykščių inteligentų pirmoji vieta, be abejo, priklauso įžymiajam mūsų rašytojui klasikui Antanui Žukauskui-Vienuoliui. Pas jį veikia ir vizitavau.“¹⁰ Anykščiuose rašytojas gyveno sunkiomis sąlygomis, per kurias prarado sveikatą.

5 Apie tai išsamiau žr.: BRAZIŪNIENĖ, Alma. Spaudos paveldo sampratos ir išėivijos spaudos paveldo sklaidos klausimu. *Knygotyra*, 2008, t. 50, p. 7–18.

6 Žr.: ŽUK, Tatjana. Knygos su dovanojimo įrašais, autografais ir kitomis rankraštinėmis žymėmis, saugomos asmeninių bibliotekų fonduose. *Lietuvos mokslų akademijos biblioteka*, 2005/2006. Vilnius, 2009, p. 100–102.

7 Pastaruoju metu ji, kaip, beje, ir proveniencijų kartoteka, nebeįpildoma, nes visa reikalinga knygos egzem-

pioriaus informacija pateikiama elektroninio katalogo apraše. Vis dėlto reikia pripažinti, jog ieška pasitelkiant informacines sistemas ne visuomet prilįgsta mechaniniu būdu vienoje vietoje sukauptos pagalbinės kortelių kartotekos išsamumui ir informatyvumui.

8 Biogramą žr.: STRIOGAITĖ, Dalia. Grigonis Matas. Iš *Lietuvių literatūros enciklopedija*. Vilnius, 2001, p. 165–166.

9 GRIGONIS, Matas. *Raštai*. Knygos sudarytojas Matas Grigonis (sūnus). Vilnius, 2008, p. 139.

10 Ten pat, p. 142.

Tad 1934 m. vasario 28 d. mokyklos vairą perdavęs naujam direktoriui išėjo į pensiją ir su šeima apsigyveno Senamiesčio vienkiemyje, netoli Panevėžio, ten užsiėmė gamtininko, augalų selekcininko veikla. Nuo 1965 m. iki mirties 1971 sausio 7 d. gyveno Vilniuje pas sūnų Matą Kastytį. Išleido keliasdešimt knygelių vaikams (tarp jų ir pirmąją lietuvišką vaikų poezijos knygą *Kvietkelis*, 1913). Sudarė žaidimų rinkinių (*200 žaidimų kambaryje ir tyrame ore*, 1911; *Vaikų žaidimai*, 1912, etc.). Rašė apsakymus, scenos vaizdelius. Pasirašinėjo slapyvardžiais Svirno Žvynė, Matas Gojelis ir kt.

2002 m. LMA Vrublevskių bibliotekos Retų spaudinių skyrius pasipildė 11 knygų su autorių donaciniais įrašais M. Grigoniui arba jo šeimai: iš jų 10 – originalūs lietuvių autorių kūriniai, o vienas – Žemaitės apsakymų vertimas į ukrainiečių kalbą – su vertėjo Jurijaus Nazarenko dedikaciniu įrašu ukrainiečių kalba¹¹. Knygas sykiu su archyviniais dokumentais, papildžiusiais jau anksčiau Rankraščių skyriuje suformuotą Mato Grigonio fondą F202¹², padovanojo rašytojo sūnus Matas Kastytis Grigonis. Dedikacinių įrašų autoriai į M. Grigonį dažniausiai kreipiasi kaip į mokytoją ir (ar) rašytoją. Ankstyviausia autografuota knyga – 1919 m. lapkričio 19 d. pasirašyta kunigo, žurnalisto, rašytojo Mykolo Vaitkaus (1883–1973) poemos *Brėkšta* leidinyje¹³: *Gerbiamajam Žodžio Mokytojui // Brangiajam Matui Grigoniui // Autorius. // Kaune 16 lapkr. // 1919*. O prieš šį autoriaus įrašą dar įdėtas ranka rašytas eilėraštis „Žodis ir siela“, pasirašytas lapkričio 12 d. Savo atsiminimuose (p. 343) M. Grigonis rašo, jog iš visų rašytojų daugiausia draugavęs su Mykolu Vaitkumi¹⁴. Tai patvirtina ir tas faktas, jog tarp M. Grigoniui dedikuotų knygų yra dar dvi su M. Vaitkaus autografais: eilėraščiai *Nušvitusi dulkė*¹⁵ ir 1944 m. „Sakalo“ leidyklos publikuotas romanas *Rytmečio žygiai*¹⁶, kurio priešantraštiniame lape įrašyta: *Savo Senajam Bičiuliui // Rašytojui Matui Grigoniui // Jį labai branginąs // Autorius // Kaune // 1944.V.16*.

Pagarbos savo mokytojui žodžius: *Mylimam mano Mokytojui // Matui Grigoniui. // Ant. Šatas, redaktorius // Kaunas. 1930 XII 20*, užrašytus redaktoriaus Antano Šato, randame Vytauto Didžiojo universiteto informaciniame leidinyje *Alma Mater*¹⁷. Ypač gražų ir jautrų dėmesį savo mokytojui rodo gal kiek mažiau žinomas poetas Kazys Žirgulis (g. 1912), savo pirmojoje eilėraščių knygelėje¹⁸ įrašęs štai tokius žodžius: *Didžiam kultūros // nešėjui, pavyzdingam // Pedagogui, Savo buvusiam // mylimam Direktoriui // M. Grigoniui. // Autorius* ir p. 4 dar pridėjęs: *O mano mokytojau! // Skiriu šį pirmą, už viską // man brangesnį, skausmingai // gimdytą kūrybos kūdykį. // Ir prašau Kūrėjo, kad // per mano darbus palen-// gvintų Jūsų kančią. // Kad mano entuziazmas ir // darbai virstų Jums Gaivinan-// čiu // Nuo darbo jėgas praradai, // tad Kūrėjas per mano // darbus jas Jums tikrai // grąžins. // Autorius. // 1932-XI-5*.

Knygas kaip kolegai rašytojui yra dovanoję: Stasius Būdavas (1908–1966) – romaną *Mokytojas Banaitis*¹⁹ su įrašu: *Velykinis Pasveikinimas // mano Brangiam Bičiuliui // Rašytojui Matui // Grigoniui // Stasius Būdavas, // autorius // 1936.IV.9. // Babtai*; vaikų rašytojas Petras Kondratas (1913–1971), eilėraščių knygelėje²⁰ įrašęs: *Brangiam Matui Grigoniui, – // savo atostogų dienų trečią „kūdikį“ // pristato parodyti Jums, // Jūsų Petr. Kondratas. // Rokiškis, 1938 m. Velykos*; prozininkas Petras Zobarskas (1911–1984), dovanojęs mokyklinio amžiaus vaikams skirtą prozos kūrinį²¹; taip pat Antanas Vienuolis (1882–1957), *Raštų šeštuoju tomu išleistą romaną Kryžkeliai*²² užrašęs taip: *Gerbiama jaunų sielų // auklėtoji ir plunksnos Draugui // Matui Grigoniui autorius A. Vienuolis // 28-VII-32 m. // Anykščiai – iš 25 numeruotų egzempliorių su autografu Vienuolis M. Grigoniui paskyrė septynioliktąjį. O Aldona Didžiulytė-Kazanavičienė (1888–1968) 24-ąjį numeruotą savo Pajūrio pasakų²³ egzempliorių paskyrė visai Grigonių šeimai: 24 // Ponams Grigoniams // Aldona // Kazanavičienė // 19¹⁵X[?]37.*

Kai kurios knygos iš M. Grigonio bibliotekos yra pažymėtos vaikiškos rankos įrašu A. Grigonis (*Grigonio*) arba K. Grigonis, taip pat spaudu A GRIGONIS ir sunumeruotos. Tai liudytų, jog knygos buvo tvarkomos šeimos narių – veikiausiai sūnų Algimanto Antano (g. 1927, žuvusio karo metais) ir Mato Kastyčio (g. 1928). O asmeninių paties rašytojo, kuriam knygos buvo dovanotos, įrašų ar kitokių knygos ženklų nematyti. Neteko aptikti žinių apie turėtą jo biblioteką²⁴. Pats rašytojas,

11 ŽEMAITĖ. *Оповідання*=Apsakymai. Упорядкування, переклад і вступна стаття Юрія Назаренка. Київ, 1949. 299, [5] p., [3] portr. ir [4] iliustr. lap. LMAVB RSS, L-20/2219

12 *Mato Grigonio fondo apžvalga*: [fondo tvarkymo užbaigimo aktas]. 1974. LMAVB RS, F202-1228. 8 lap.

13 VAITKUS, Mykolas. *Brėkšta*: poėma. [Kaunas: Šv. Kazimiero draugija, 1919]. 38 p. LMAVB RSS, LK-20/2763

14 GRIGONIS, Matas. *Raštai*, p. 343.

15 VAITKUS, Mykolas. *Nušvitusi dulkė*: eilėraščiai. Kaunas: Šv. Kazimiero draugija, 1933. 198 p. LMAVB RSS, LK-20/5533.

16 VAITKUS, Mykolas. *Rytmečio žygiai*: romanas. Kaunas: Sakalas, 1944. 288 p. LMAVB RSS, LK-20/5532.

17 *Alma Mater*: mūsų universitetas ir jo studentija. Kaunas: V. D. Universiteto studentų atstovybės informacinis leidinys, 1930. 124 p., [8] iliustr. lap. LMAVB RSS, LK-20/1455.

18 ŽIRGULIS, Kazys. *Jaunatvės varpai*. Kaunas, 1932. 47 p. LMAVB RSS, LK-20/5529.

19 BŪDAVAS, Stasius. *Mokytojas Banaitis*: romanas. Kaunas, 1935. 199 p. LMAVB RSS, LK-20/5530.

20 KONDRATAS, Petras. *Ei, atostogų dienelės!*: eilėraščiai mergaitėms ir berniukams – pradžios mokyklų mokinukams. Kaunas, 1938. 64 p. LMAVB RSS, LK-20/1799.

21 ZOBARSKAS, Stepas. *Paukščio likimas*: [novelės]. Kaunas, 1937. 118 p. LMAVB RSS, LK-20/5528.

22 VIENUOLIS, Antanas. *Raštai*. Kn. 6: *Kryžkeliai*: romanas. Kaunas, 1932. 313 p. LMAVB RSS, LK-20/5120.

23 KAZANAVIČIENĖ, Aldona. *Pajūrio pasakos*. Kaunas, 1937. 195, [4] iliustr. lap. LMAVB RSS, LK-20/5534.

24 Duomenų apie M. Grigonio šeimos biblioteką nepateikia nė rašytojo biografijos autorius, plg.: SAVICKIS, Pranas. *Matas Grigonis*. Panevėžys, 1989. 41, [2] p.

ties daug prisiminimuose papasakojęs apie jo pažintus žmones, apie darbą, apie gyvenimo nutikimus, žinių apie savo turėtą biblioteką nepateikia, nors nekyla abejonų, kad ją turėjo. O iš tų kelių vaiko ranka paliktų įrašų ir spaudo galima manyti, kad rašytojui M. Grigoniui priklausęs knygų rinkinys buvo visos šeimos biblioteka.

Retų spaudinių skyriuje saugomos 47 poeto Vlado Gurnevičiaus-Ramaškonio (1923–2002) Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekai dovanotos knygos su jam skirtomis autorių dedikacijomis. Iš jų 41 yra su trisdešimties lietuvių rašytojų autografais. Vladas Gurnevičius²⁵ gimė 1923 m. birželio 23 d. Ramaškonyse (Gardino sr., Baltarusija). Baigė Vilniaus universitetą, ilgą laiką gyveno Klaipėdoje, dirbo pedagoginėje mokykloje, „Tarybinės Klaipėdos“ redakcijoje, tarnavo įstaigose. Nuo 1969 iki 1989 m. jo kūrinėliai dažnai buvo publikuojami miesto laikraščiuose. Išleido epigramų, aforizmų ir sentencijų rinkinius: *Vėjo malūnai* (1975), *Debesų skulptūros* (1979), *Varpų rinkimas* (1999), *Simboliai* (2000).

LMA Vrublevskių bibliotekai sukauptą autografuotų knygų kolekciją padovanavo pats rašytojas sykiu su asmeniniu archyvu (F330) 1992 m.²⁶ Kaip ir jo archyvas, knygų su dedikaciniais autografais kolekcija dar buvo ne sykį pildoma. Iš dabar Retų spaudinių skyriuje saugomų poetui V. Gurnevičiui-Ramaškoniumi dedikuotų 47 knygų keturiasdešimt viena yra su trisdešimties lietuvių rašytojų autografais – poetų: Pauliaus Drevinio (1919–1990), Sigito Gedos (1943–2008), Stasio Jonausko (g. 1948), Roberto Keturakio (g. 1935), Alfonso Maldonio (1929–2007), Algimanto Mikutos (g. 1943), Prano Raščiaus (1932–1987) ir kt. Rinktos serijos „Pirmoji knyga“ eilėraščių laidos – su Vlado Braziūno (g. 1952), Jono Kantauto (g. 1940), Dalios Kudžmaitės (g. 1956), Vidmantės Jasukaitytės (g. 1948), Vytauto Brenciaus (1945–2010) autografais. Dominuoja pastaraisiais trimis sovietmečio dešimtmečiais išleistos knygos. Dvi Eugenijaus Matuzevičiaus (1917–1994) eilėraščių knygos, išėjusios atkurtos nepriklausomos Lietuvos metais (*Jau sparno nenumes*, Jonava: Dobilas, 1992²⁷, ir *Sugrįžimų tylą*, Vilnius: Tigris, 1994²⁸), – su turiningais dedikaciniais įrašais. Knygose išlikę autorių įrašai yra savotiški literatūrinio ir asmeninio gyvenimo liudininkai. Štai E. Matuzevičiaus parengtame Kazio Inčiūros (1906–1974) eiliuotos pasakos *Eglės žiedas* (Vilnius: Vyturys, 1985) leidinio egzemplioriuje 1994 m. įrašyta: *Mielam, jautriam poetinio // žodžio gerbėjui, šventai my- // linčiam puikaus poeto // Kazio Inčiūros kūrybą, – // kultūrininkui, // literatui // Vladui // Gurnevičiui // EugMatuzevičius // Vilnius, // 1994.IV.21 d.*²⁹ Iškalbingi ir poeto P. Drevinio įrašai, atskleidžiantys ilgametę abiejų Klaipėdoje gyvenusių poetų draugystę. Klaipėda minima ir šiltai prisimenama ne vieno dedikanto – autografo autoriaus – rašytiniame paskyrimo. Štai Kazys Saja (g. 1932) knygoje³⁰ lakoniškai, bet ir iškalbingai brūkšteli: *Mielam Vladui Gurnevičiui // – jaunoms dienoms Klaipėdoj prisiminti... // K. Saja // 1985.IV.25).*

Rašytojo V. Gurnevičiaus-Ramaškonio asmeninės bibliotekos dalis – knygos su autografais – liudija poetą turėjus bibliofilinių intencijų: jis sąmoningai kolekcionavo tokias knygas. Gal autoriai ir dovanodavo savo knygas, tačiau bibliotekos savininkui nebuvo svetima autografų rinkimo aistra. Ko gero, geriausiai tai patvirtina įrašai Pauliaus Širvio (1920–1979) poezijos knygoje³¹ su autoriaus įrašu: *Geram bičiuliui // ir poetui // Vladui Gurnevičiui // daug dainų // ir šviesių šviesių // dienų – Paulius // Širvys // 1970.VI.1* ir rašytojo Kazio Inčiūros autografu. Antraštinio lapo viršuje Ramaškonio prierašas: *P. Širvio ir K. Inčiūros autografai užrašyti per „Poezijos pavasario“ renginį Klaipėdoje 1970.VI.1.*

Beje, autografuotų knygų kolekcijos savininkas ne vieną egzempliorių yra pažymėjęs ir savo parašu: *V. Gurnevičius Ramaškonis*, taip sutvirtinančiu knygos priklausomybės aktą būtent jo, rašytojo V. Gurnevičiaus-Ramaškonio, bibliotekai.

1992–1993 m. Retų spaudinių skyrius pasipildė knygomis, autorių skirtomis išėivijos rašytojui (poetui, dramaturgui ir prozininkui) Anatolijui Kairiui (1914-08-28 Peterburge – 2008 m. JAV)³². Tuo pačiu metu buvo suformuotas ir asmeninis A. Kairio fondas (F337)³³, gautas iš paties rašytojo ir vėliau dar ne sykį papildytas.³⁴

Tai 16 knygų su autografais, iš kurių lietuvių rašytojų plunksnai priklauso 15 (trylika išleista užsienyje ir dvi – Vilniuje). A. Kairiui knygas dovanuoja išėivijos poetai: lakoniškasis Alfonsas Nyka-Niliūnas (1919–2015) pirmojoje savo poezijos knygoje³⁵ įrašęs: *Mielam Anatolijui // Alfonsas // Tübingen 1946.X.1 d.*), Alfonsas Aloyzas Baronas (1917–1980), humoristinius eilėraščius pasirašinėjęs Dr. S. Aliūno slapyvardžiu (*Alijošiaus lapai*, Čikaga, 1975; įrašas: *Dramaturgui Anatolijui // Kairiui – Bėgant greitai mūsų metam // Tarp visų etapų, // Vis paimki į sveikatą // Alijošiaus lapų. // Aloyzas Baronas // 1975, ruduo*)³⁶, Alfonsas Šešplaukis-Tyruolis (1909–2006) – saugomos net keturios knygos su šio poeto paskyrimais, Kazys

25 Biogramą žr.: GLINSKIS, Rimantas. Gurnevičius Vladas Jonas. Iš *Lietuvių literatūros enciklopedija*. Vilnius, 2001, p. 172.

26 Fondas, kuriame yra 75 laikini saugojimo vienetai, kol kas neaprašytas.

27 LMAVB RSS, LK-20/5313.

28 LMAVB RSS, LK-20/5383.

29 LMAVB RSS, LK-20/2-371.

30 SAJA, Kazys. *Būrimas obuolio sėklom*: apysaka, pilna sapnų, laiškų ir netikėtų radinių. Vilnius: Vaga, 1985. 181 p. LMAVB RSS, LK-20/5257.

31 ŠIRVYS, Paulius. *Ir nusinėšė saulę miškai*. Vilnius: Vaga, 1969. 75 p. LMAVB RSS, LK-20/5271.

32 Biogramą žr.: DAUGNORA, Eligijus. Kairys

Anatolijus. Iš *Lietuvių literatūros enciklopedija*. Vilnius, 2001, p. 213.

33 Fondas, kuriame yra 335 laikini saugojimo vienetai, kol kas neaprašytas.

34 Apie A. Kairio ryšį su Lietuvos mokslų akademijos biblioteka ir rašytojo dovanotą archyvą bei knygas žr.: KAIRELIENĖ, Leokadija. Egzodo rašytojo archyvas jau Lietuvoje. *Tarp knygų*, 1996, nr. 7, p. 30.

35 NYKA-NILIŪNAS, Alfonsas. *Praradimo simfonijos: poezija*. Tübingen, 1946. 127 p. LMAVB RSS, LK-20/3912.

36 LMAVB RSS, LK-20/4666.

Bradūnas (1917–2009), 1994 m. grįžęs į Lietuvą. Vilniuje išėjusią poezijos rinktinę³⁷ Šv. Velykų proga *Mielam bičiuliui Anatolijui Kairiui* dovanuoja JAV gyvenusi rašytoja Kotryna Grigaitytė (1910–2008). Kaunietis poetas, „ironraščių, ūpogramų, trenktų minčių“ kūrėjas Aleksas Dabulskis (g. 1934) savo knygoje *Trišakis* (Vilnius: Vaga, 1992) įrašė: *Ponui A. Kairiui – // su linksmiais labadieniais // ir geriausiais linkėjimais // apsilankymo „Santaroje“ // proga // Autorius [parašas] // Kaunas, 92.06.16*)³⁸.

Savo romanus A. Kairiui dovanuoja lietuvių išeivijos rašytojai Česlovas Grinčevičius (1913–1994)³⁹, Vytautas Volertas (1921–2012)⁴⁰, Jurgis Gliuda (1906–1996)⁴¹, atsiminimų knygą *Bėgome nuo teroro*⁴² paskyrė leidinio redaktorius katalikų kunigas Juozas Prunskis (1907–2003). O filosofas ir poetas Antanas Maceina (1908–1987) „Tremtinių mokyklos“ redaktoriui A. Kairiui, pasirūpinusiam filosofinės studijos *Didysis inkvizitorius*⁴³ išleidimu 1946 m., jam paskirtame egzemplioriuje užrašė štai tokius draugystę liudijančius žodžius: *Mano mielam ir ištikimam // Prieteliui // Anatolijui Kairiui // bendroms tremties dienoms // ir nežinomam išsiskyrimui // paminėti. // Autorius // Nürtingene 1947.II. 6 d.*

Rašytojui A. Kairiui paskirtos knygos su autorių įrašais neturi jokių kitų knygos nuosavybę liudijančių ženklų. Tad autografo paskirtis lieka vienintelė priemonė, leidžianti nustatyti kad ir nedidelės bibliotekos dalies savininką.

Vieno iš čia aptartų rašytojų asmeninių bibliotekų savininko V. Gurnevičiaus-Ramaškonio parašytos knygelės⁴⁴ egzemplioriuje įrašytas poetinis paskyrimas: *Kol siekiam tikslo, – // šviečia mums viltis. // Pasiekus, – jį aptem- // do nusivylimas. // Lietuvos mokslo akademijos bibliotekoje, kuri // man buvo ir liko maloniausiai // lankoma vieta, dirbantiems žmonėms, – // linkėdamas geros sveikatos bei žvalios // kasdienės nuotaikos – Autorius // [parašas] 1999.VI.23.* simbolizuoja dovanotojo pagarbą ir pasitikėjimą institucija, kuriai perduoda saugoti savo brangiausią vertybę – ilgus metus su meile rinktas knygas. Tai dar sykį paliudija dedikacinio įrašo emocinę galią ir prasmę.

Apibendrinant galima teigti, jog nagrinėti, kad ir fragmentiškai, trijų rašytojų bibliotekų atvejai rodo skirtingas asmeninių bibliotekų komplektavimo ir tvarkymo tendencijas: Mato Grigonio ir Anatolijaus Kairio asmeninėms bibliotekoms priklausiusios knygos veikiausiai dovanotos pačių autorių, o Vlodo Gurnevičiaus-Ramaškonio bibliotekos knygos su autografais komplektuotos tikslingai. Visus šiuos tris atvejus sieja viena bendrybė – rašytojams skirti autorių dedikaciniai įrašai, leidžiantys nustatyti knygos nuosavybę. Šie įrašai charakterizuoja rašytojų bendravimo ypatumus, dariusius įtaką ir tam tikriems knygos kultūros aspektams.

Šaltiniai ir literatūra

1. *Alma Mater*: mūsų universitetas ir jo studentija. Redagavo Ant. Šatas. Kaunas: V. D. Universiteto studentų atstovybės informacinis leidinys, 1930. 124 p., [8] iliustr. lap.
2. *Bėgome nuo teroro*: iš tėvynės išblokštųjų atsiminimai. Redagavo Juozas Prunskis. Čikaga: Vytauto Didžiojo Šaulių Rinktinė, 1980. 288 p.
3. BRAZIŪNIENĖ, Alma. Spaudos paveldo sampratos ir išėivijos spaudos paveldo sklaidos klausimu. *Knygotyra*, 2008, t. 50, p. 7–20.
4. BŪDAVAS, Stasius. *Mokytojas Banaitis*: romanas. Kaunas: Sakalas, 1935. 199 p.
5. DAUGNORA, Eligijus. Kairys Anatolijus. Iš *Lietuvių literatūros enciklopedija*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2001, p. 213.
6. GLIAUDA, Jurgis. *Ganytojas ir vilkai*: istorinis romanas. London: Nida, 1986. 242 p.
7. GLIAUDA, Jurgis. *Kovo ketvirtoji*: romanas. Brooklyn, N.Y.: Darbininkas, 1984. 240 p.
8. GLINSKIS, Rimantas. Gurnevičius Vladas Jonas. Iš *Lietuvių literatūros enciklopedija*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2001, p. 172.
9. GRIGAITYTĖ, Kotryna. *Tylos dovana*: poezijos rinktinė. Vilnius: Vaga, 1991. 243 p.
10. GRIGONIS, Matas. *Raštai*. Knygos sudarytojas Matas Grigonis (sūnus). Vilnius: [Arx Baltica], 2008. 448 p.
11. GRINCEVIČIUS, Česlovas. *Geroji vasara*: mozaikinis romanas. Chicago: Lietuviškos knygos klubas, 1970. 263 p.
12. GURNEVIČIUS, Vladas Jonas. *Varpų rinkimas*: sentencinos. Vilnius: Šapalų dvaras, 1999. 40 p.
13. KAIRELIENĖ, Leokadija. Egzodo rašytojo archyvas jau Lietuvoje: [informacija apie parodą Lietuvos mokslų akademijos bibliotekoje]. *Tarp knygų*, 1996, nr. 7, p. 30.
14. KAZANAČIENĖ, Aldona. *Pajūrio pasakos*. Kaunas: Sakalas, 1937. 195, [4] iliustr. lap.
15. KONDRATAS, Petras. *Ei, atostogų dieneles!*: eilėraščiai mergaitėms ir berniukams – pradžios mokyklų mokinukams. Kaunas: Žvaigždutė, 1938. 64 p.
16. LABANAUSKIENĖ, Danutė. Kas į knygas nesudėta. *Tėviškės žiburiai*, 2006, nr. 42, p. 8.
17. LIUDAVIČIENĖ, Daiva; VENCLOVIENĖ, Ana. Asmeninių bibliotekų paveldas Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje. *Knygotyra*, 2012, t. 58, p. 259–267.
18. MACEINA, Antanas. *Didysis inkvizitorius*. Weilheim-Teck: Atžalynas, 1946. 192 p.
19. *Mato Grigonio fondo apžvalga*: [fondo tvarkymo užbaigimo aktas]. 1974. LMAVB RS, F202-1228. 8 lap.
20. NYKA-NILIŪNAS, Alfonsas. *Praradimo simfonijos*: poezija. Tübingen: Patria, 1946. 127 p.
21. Rinkiniai ir kolekcijos. Iš *Lietuvos mokslų aka-*
LK-20/5350; IDEM. *Kovo ketvirtoji*: romanas. Brooklyn, N.Y., 1984. 240 p. LMAVB RSS, LK-20/5351.
- 42 *Bėgome nuo teroro*: iš tėvynės išblokštųjų atsiminimai. Čikaga, 1980. 288 p. LMAVB RSS, LK-20/5223.
- 43 MACEINA, Antanas. *Didysis inkvizitorius*. Weilheim-Teck, 1946. 192 p. LMAVB RSS, LK-20/3614 (3-ias egz.).
- 44 GURNEVIČIUS, Vladas Jonas. *Varpų rinkimas*: sentencinos. Vilnius, 1999. 40 p. LMAVB RSS, LK-20/5498.

37 GRIGAITYTĖ, Kotryna. *Tylos dovana*: poezijos rinktinė. Vilnius: Vaga, 1991. 243 p. LMAVB RSS, LK-20/5349.

38 LMAVB RSS, LK-20/5346.

39 GRINCEVIČIUS, Česlovas. *Geroji vasara*: mozaikinis romanas. Chicago, 1970. 263 p. LMAVB RSS, LK-20/5347.

40 VOLERTAS, Vytautas. *Vilkas iš Galų*: romanas. Chicago, 1991. 304 p. LMAVB RSS, LK-20/5363.

41 GLIAUDA, Jurgis. *Ganytojas ir vilkai*: istorinis romanas. London, 1986. 242 p. LMAVB RSS,

- demijos Vrublevskių biblioteka* [interaktyvus] [žiūrėta 2014 m. birželio 4 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.mab.lt/lt/fondai/kolekcijos>>.
22. SAJA, Kazys. *Būrimas obuolio sėklom*: apysaka, pilna sapnų, laiškų ir netikėtų radinių. Vilnius: Vaga, 1985. 181 p.
23. SAVICKIS, Pranas. *Matas Grigonis*. Panevėžys: Lietuvos kraštotyros draugijos Panevėžio miesto skyrius, 1989. 41, [2] p.
24. STRIOGAIČĖ, Dalia. Grigonis Matas. Iš *Lietuvių literatūros enciklopedija*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2001, p. 165–166.
25. ŠIRVYS, Paulius. *Ir nusinėšė saulę miškai*. Vilnius: Vaga, 1969. 75 p.
26. VAITKUS, Mykolas. *Brėkšta*: poėma. [Kaunas]: [Šv. Kazimiero draugija], [1919]. 38 p.
27. VAITKUS, Mykolas. *Nušvitusi dulkė*: eilėraščiai. Kaunas: Šv. Kazimiero draugija, 1933. 198 p.
28. VAITKUS, Mykolas. *Rytmečio žygiai*: romanas. Kaunas: Sakalas, 1944. 288 p.
29. VIENUOLIS, Antanas. *Raštai*. Kn. 6: *Kryžkeliai*: romanas [iš Vytauto Didžiojo žygių]. Kaunas: Vytauto Didžiojo komiteto leidinys, 1932. 313 p.
30. VOLERTAS, Vytautas. *Vilkas iš Galų*: romanas. Chicago: Lietuviškos knygos klubas, 1991. 304 p.
31. ZOBARSKAS, Stepas. *Paukščio likimas*: [novelės]. Kaunas: [išleido autorius], 1937. 118 p.
32. ŽЕМАЙТĖ. *Оповідання*=Arsakymai. Упорядкування, переклад і вступна стаття Юрія Назаренка. Київ: Державне видавництво художньої літератури, 1949. 299, [5] p., [3] portr. ir [4] iliustr. lap.
33. ŽIRGULIS, Kazys. *Jaunatvės varpai*. Kaunas: Sakalas, 1932. 47 p.
34. ZUK, Tatjana. Knygos su dovanojimo įrašais, autografais ir kitomis rankraštinėmis žymėmis, saugomos asmeninių bibliotekų fonduose. *Lietuvos mokslų akademijos biblioteka*, 2005/2006. Vilnius, 2009, p. 100–106.

WRITERS FOR WRITERS: BOOKS WITH DEDICATION INSCRIPTIONS
IN THE HOLDINGS OF THE WRUBLEWSKI LIBRARY
OF THE LITHUANIAN ACADEMY OF SCIENCES

Daiva Narbutienė

Summary

The aim of this article is to discuss dedication inscriptions by the authors in books from personal libraries of several Lithuanian writers as an aid for at least partial reconstruction of such libraries. The main source for this research is a card catalogue of books with dedications from the holdings of the Rare Book Department of the Wroblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences (hereafter WLLAS). The books with dedications listed in the catalogue have been examined *de visu*. Such a method is able to identify only part of the books previously owned by the writers in question. Three cases – the books dedicated by the authors to three writers – were selected for further analysis. These books, together with their former owners' personal archives, came to the WLLAS Rare Book Department by the way of donation.

The article presents an analysis of eleven books from the library of the poet, translator and children's book writer Matas Grigonis (1889–1971). All the books carry gift inscriptions from their authors to the writer himself or his family. They were given to the library by the writer's son, Matas Kastytis Grigonis, along with some archival documents, which supplemented the Matas Grigonis Archive Collection F202, already formed in the WLLAS Manuscript Department.

Another case is a set of 47 autographed books from the private library of the poet Vladas Gurnevičius-Ramaškonis (1923–2002). They were given to WLLAS by the owner himself in 1992, together with his personal archive. In 1992–1993 the holdings of the Rare Book Department were enriched by books dedicated by the authors to emigrée writer Anatolijus Kairys (1914-08-28, St. Petersburg – 2008. U.S.A.) At the same time, in the WLLAS Manuscript Department, the Anatolijus Kairys personal archive collection (F337) was established, donated by the writer himself and later repeatedly supplemented. All three cases are connected by a common trait: authorial dedications, indicating book ownership. The dedications provide insights into socializing specifics of the book owners, a factor affecting certain aspects of book culture.

*Įteikta 2015 m. kovo 18 d.
Priimta 2015 m. birželio 29 d.*